

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1939-40

OPERA

14 D. ŠVARA:
KLEOPATRA

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1939/40   ŠTEV. 14

OPERA

UREDNIK: M. BRAVNIČAR

D. ŠVARA:

KLEOPATRA

PREMIERA 11. MAJA 1940

Naključje je hotelo, da je padla krstna izvedba izvirne slovenske opere »Kleopatre« prav na desetletnico krstne izvedbe izvirne opere »Pohujšanje v dolini Šentflorjanski«. Slednja je imela premiero 11. maja 1930., »Kleopatra« pa 11. maja 1940. V razdobju desetih let, ki je preteklo med premierama teh dveh oper, so prišle na oder ljubljanske Opere izmed slovenskih del edinole tri Osterčeve enodejanke »Medea«, baletna pantomina »Maska rdeče smrti« in »Dandin v vicah« (premiera 27. II. 1932.), ter Risto Savinov »Matija Gubec« (premiera 30. IX. 1936.), ki pa je bil dovršen že l. 1923. ter je torej s precejšnjo zamudo zagledal luč odra. Taka je bilanca slovenske glasbenodramatske tvorbe v zadnjih desetih letih. V primeri s tvorbo simfonične glasbe, ki se je narobe prav v taistem desetletju zelo obogatila in dosegla v vsebinskem in tehničnem oziru evropsko raven, je naša izvirna operna tvorba ostala vse bolj borna in neobgljena. Res da so tudi dramatski talenti redkejši, vendar bi s skrbno in pozorno nego lahko dosegli vidnejše rezultate, kakor nam jih je prinesel zadnji čas.

Po teh sedmih suhih letih je stopil Danilo Švara s svojim prvencem »Kleopatro« na oder ljubljanske opere in z njim pretrgal mrtvilo, ki je kakor môra ležalo na temeljih stavbe naše izvirne opere. Ustvaril je delo po vzgledu velike historične opere z velikimi ansambli, baletnimi vložki in učinkovitimi zaključnimi scenami, ki podčrtavajo zunanji blesk ter monumentalnost historičnih dogodkov in junakov. Libreto je skladatelj sestavil sam po zgodovinskih virih. Ta snov je bila že mnogokrat umetniško oblikovana, bodisi v operi, drami, romanu ali filmu. Omenim naj samo Händla, Masseneta in Grauna. (Z Graunovo opero »Cezar in Kleopatra« so 7. XII. 1742. otvorili državno opero v Berlinu.) Švara je Kleopatrino usodo v prvem delu svoje opere povezal z usodo Cezarjevo, v drugem delu pa z Antonijevo. Na ta način je hotel prikazati vso Kleopatrino življenjsko pot in jo postaviti kot glavno junakinjo svojega dela v središče vseh dogodkov, v razliko drugih oblikovalcev istega sujeta, ki so delili in vezali Kleopatrino tragedijo samo s Cezarjem ali pa z Antonijem.

Slovenski operni literaturi sta ustvarila prve temelje zgodovinske opere Benjamin Ipavic (»Teharski plemiči«) in Risto Savin (»Matija Gubec« ter »Gospodsvetski sen«), ki sta zajemala snov iz preteklosti svojega naroda. Švarova »Kleopatra« pa je prvo naše operno delo, ki po svoji vsebini posega v davnino in se z njo naslanja na vzore, ki so bili v Parizu v visoki modi v drugi polovici prejšnjega stoletja. Vse to pa le z ozirom na sujet, kajti glasbeni koncept »Kleopatre« je povsem sodoben in tudi upošteva v celoti tehnične pridobitve zadnjih časov. Pri tem mu je bogata gledališka praksa opernega dirigenta pomagala ustvariti tehnično dognano in neproblematično odrsko delo in z njo obogatiti našo skromno operno literaturo.

M. Bravničar

Razgovor z avtorjem „Kleopatre“

Avtorjevi pogledi na njegovo delo so vedno zanimivi, čeprav ne prinašajo vedno bistvenih činiteljev za njegovo razumevanje. Subjektivni so ti pogledi, kakor pogledi vsakogar, ki njegovo delo dojema. Včasih pa osvetlijo to njegovo delo in posredno tudi samega avtorja z neke strani ter odgrnejo marsikatero neznanco, ki bi sicer ostala zagrnjena v temi. Zato ta »Razgovor z avtorjem«.

Uredn.

Kaj Ti je dalo pobudo za to delo in zakaj si izbral zgodovinski sujet?

V zgodovini ni usode, ki bi bila tako razgibana, tako polna dramatike, krvi in življenja, kakor je usoda Kleopatrina. Taki sujeti pa so ideal opernega besedila, zato sem ga izbral in vzel za snov svojega libreta. Tudi je takšen sujet moderni smeri prikladen, ker je čas, v katerem teče dejanje, že tako od nas odmaknjen, da ga občutimo kot nadčasovnega in mu zato poljubno izberemo slog, saj je prepuščen popolnoma naši fantaziji. Zaradi tega med snovjo in smerjo moje glasbe ni nobenih nasprotij, ki bi sicer nastale pri izbiri folklornega besedila.

Kedaj si začel in kedaj dovršil opero?

Skladbo sem dovršil v dobrem pol letu. Začel sem aprila 1937. in končal klavirsko partituro oktobra 1937., na čisto sem spisal delo mnogo pozneje. V letih 1938 — 1940 sem mnogo predelal, predvsem harmonični del skladbe.

Kakšen je slog glasbe »Kleopatre«?

Melos je poltonski, toda daljša vrsta diatoničnih postopkov je v poltonskem razmerju z naslednjo dolgo vrsto tako, da melodične linije kljub dosledni kromatiki ostavljajo celtonski vtis.

Smer bi imenoval novoverizem — izvor vse skladbe je v tekstu, v dramatiki in liriki besedila ter v raznih situacijah.

Harmonije se menjavajo zelo pogosto in je njihova vezava popolnoma nova. Običajnih harmoničnih modulacij se izogibam, storil pa sem nove na podlagi afinitet linij.

Na kaj si bil osredotočen pri oblikovanju?

Gradil sem iz situacij, iskal sem dramatičnih peripetij in tudi različne stopnje harmonij glede konsonanc in disonanc prilagodil stopnji dramatike — mehkejše scene imajo tudi mehkejše harmonije; pri dramsko trdih scenah se nisem plašil niti najhujših disonanc. Ves čas pa sem računal z dejstvom, da poslušalec ne prenese

Dr. D. Švara, avtor »Kleopatre«

polnih treh ur brezkompromisnih modernih harmonij, ter pisal znatno milejše kot v svojih simfoničnih delih, kjer dolžina redko-kedaj prekorači polovico ure.

Glavna misel mi je bila: pevcem nuditi pevne in melodične vloge, popolnoma v smislu belcanta, seveda prenešenega v sodobnost.

Tvoj odnos do moderne opere in Tvoj nazor o njej, s posebnim ozirom na našo domačo izvirno glasbeno-dramatsko tvorbo?

Svoj odnos do moderne opere in svoj nazor o njej sem opredelil

že v prejšnjem odgovoru in kakor sem to v »Kleopatri« praktično uveljavil.

Za domača dela pa bomo morali izbrati drugačen slog. Domača melodika ne bo prenesla nedomačih obdelav, zato bo moral vsak skladatelj, ki bo delal v duhu slovenske folklore, poseči nazaj na čas Webra, Musorgskega, Smetane i. dr.

Domače delo pomeni dati modernizmu slovo. Vse druge slovanske narodne pesmi so modernejšje od naših, ki nam tako rekoč diktirajo harmonije, te pa so glavni element moderne.

Načrti za bodočnost?

Delam novo, slovensko opero in nekaj klavirskih skladb.

Vsebina

1. slika.

Aleksandrija. — Velika dvorana v Kleopatrini palači.

Na svojem pohodu v Egipt zaide Julij Cezar v zelo kočljiv položaj radi odpora kraljeve stranke, ki ji načeluje državni namestnik Potinos. Slednji je varuh in v tem svojstvu nekak podkralj mladega, 14 letnega Ptolomeja III., ki je Kleopatrin brat in soprog obenem. Potinos sprevidi, da mu Kleopatra zaradi svoje prirojene državniške bistrumnosti ne bo pustila nikake vladarske samostojnosti. Zato jo poskusi odstraniti, neti spor med zakoncema in končno odvede Kleopatro v puščavo ter ji zagrozi s smrtjo, če bi se še kdaj poskusila vrniti v Egipt. To je bilo par dni pred Cezarjevimi prihodom. Takoj po prihodu obišče Potinos Cezarja in mu pove, da je Kleopatra zbežala iz Egipta ter se s tem odrekla kroni. Zato ga prosi, naj potrdi Ptolemeja za edinega kralja Egipta. Cezar se njegovim prigovorom že skoraj vda, ko mu prinese Apolodor, grški modrijan, pesnik in Kleopatrin prijatelj, krasno perzijsko preprogo v dar. Potinosu se navzočnost Apolodora zazdi sumljiva in res — ko razvijejo preprogo, zagleda začudeni Cezar mlado ženo: Kleopatro. Cezar Potinosa odslovi, Kleopatra pa mu razloži ves položaj in ga prosi zaščite ter pomoči, kar ji Cezar obljubi.

2. slika.

Manjša dvorana v isti palači. Soba Kleopatrina.

Potinos čaka v zasedi kraljico. V njeni smrti vidi edini izhod iz zagate, v katero ga je spravil njen povratek. Najmilejši družici Karmian in Eiris prihitita s kraljico ter jo lišpata za Cezarjev obisk. Medtem zapazi Kleopatra za zaveso skritega Potinosa in v glavi se ji takoj porodi maščevalna misel: sužnja ji poda bodalo, v tem pa že vstopi Cezar. Kleopatra razprede v razgovoru Cezarju načrt o rimskem cesarstvu, ki naj bi združevalo tudi Egipet in mu prikaže Potinosa kot najnevarnejšega nasprotnika. Cezar omalovažuje nevarnega Potinosa, v tem pa se Kleopatra približa zavesi in bliskoma zabode Potinosa. Cezar misli, da je bil napad namenjen njemu, zato vidi v Kleopatri svojo rešiteljico in jo prizna za edino kraljico Egipta, Kleopatra pa mu ponudi egiptovsko krono. Cezar vidi v tem voljo bogov in se vda kraljici in njeni lepoti.

3. slika.

Rim. Pročelje senata. Veliko stopnišče.

Po porazu Potinosovih čet, ki mu ga je v prejšnji sliki najavil vojak, slavi Cezar v Rimu triumf. V Rim je privedel tudi Kleopatro, ki se je nastanila v krasni palači. V sprevodu je tudi ujeta Kleopatrina sestra Arzinova, ki se je borila ob Potinosovi strani zoper Cezarja.

Sliko zaključita velik balet in zbor.

4. slika.

Dvorana palače v Rimu.

Mesec pozneje. Martove Ide. Kleopatra pričakuje v svoji palači Cezarja, ki je namenjen v senat, da bi tam sprejel rimsko cesarsko krono. Potrta je in polna zlih slutenj. Imela je težke sanje, v katerih je videla, kako orli izkljujejo Cezarju srcu. Družice jo tolažijo. V tem pride Cezar in Kleopatra ga vneto prosi, naj nikar ne hodi v senat, češ da ga čaka tam smrt. Tudi Cezar ima zle slutnje, spomni se prerokovih besed: »Boj se martovih Id!« Na misel mu pride, da

je tudi njegova žena Kulpurnija imela zle previde. Že omahuje, a v njegovi družbi so senatorji zarotniki skupno z Decimom Brutom, ki ga pregovori, da se odloči nadaljevati pot. Med vzklikom Kleopatrinim, naj ga ščitijo bogovi, se zatemni slika in dejanje nas povede v kratko

5. slika.

Pompejevo stebrišče.

Zarotniški prizor, kjer štirje glavni kolovodje sklenejo z Markom Brutom odločilni udar. Njihova zarotniška zakletev se zlije s slavospevi, ki jih poje ljudstvo Cezarju na njegovi poti v senat in spoji sliko zarotnikov s

6. slika.

Prejšnja slika, dvorana palače v Rimu.

Kleopatra pričakuje Cezarjevega povratka, a mesto njega pripe vojak, ki javi: »Cezar je mrtev!« Te besede padejo kot strela med Kleopatro in njene družice. »Kdo ga je umoril?«, vpraša Kleopatra, »Kdo se je smel dotakniti imperatorja?« »Senatorji so ga umorili!« Kleopatra hoče k njemu, a Apolodor, ki je prispel istočasno s slom, ji pove, da skušajo zarotniki zvaliti krivdo nanjo, češ da je netila Cezarjevo častizeljnost in pohlep po rimski kroni. Prosi jo, naj se rajši vrne v Egipt, ki se bo moral odslej s podvojeno močjo boriti za svojo samostojnost. Kleopatra se vda, prizna, da bo sedaj brez Cezarjeve pomoči boj za Egipt še težji, vendar zaupa egiptovskim bogovom in jih prosi pomoči.

7. slika.

Krov Kleopatrine ladje. V zalivu pred Tarzom.

Antonij je postal triumvir in prevzel nalogo, da ujame Kleopatro in s tem likvidira egiptovsko vprašanje.

Ker se je baš mudil v Mali Aziji, pokliče Kleopatro v Tarzos in kraljica res prispe tja z ladjo, kamor povabi Antonija na razkošno slavje, prirejeno njemu v čast. Antonij zapade ob prvem pogledu Kleopatrinim čarom in njeni oblasti.

8. slika.

Iz Tarza odpotujeta Kleopatra in Antonij v Egipt. Antonij preživi dve leti ob njeni strani, ji daruje več rimskih provinc, ne meneč se za vse pozive triumvirov in senata. V Rimu se pojavijo zahteve po vojni z Egiptom in Kleopatrin prijatelj, mladi kralj Judeje, Herodes posvari Apolodora pred to nevarnostjo, iz katere vidi edini izhod v Antonijevi smrti. Apolodor naj pregovori kraljico k temu dejanju. V dramatičnem duetu kraljica po hudih notranjih borbah pristane in sklene zastrepiti Antonija s pomočjo ogrlice, ki bi mu jo spustila v vino. Pri večerji že nese Antonij zastrupljeno kupo k ustom, ko prispe vest, da je Rim napovedal Kleopatru vojno. Antonij veli sklicati legije in hoče napiti na zdravje kraljici Rima in Egipta, a Kleopatra mu izbije iz rok čašo z zastrupljenim vinom ter mu ponudi svoja usta. V tem javi glavni poveljnik Enobarbos, da so legije zapustile Antonija. Antonij hoče kljub temu, do smrti združen s Kleopatru, voditi borbo z Rimom.

9. slika.

Velika dvorana v Kleopatru paláci.

Antonij je poražen, vsa pogajanja z Oktavijem za Kleopatru in njegovo življenje ostanejo brezuspešna. Preostane mu samo še beg. A ni dovolj nesreče: stari, zvesti suženj Eros mu pove, da se je kraljica predala Oktaviju. Antonij zahteva od sužnja naj ga zabode, ko pa zvesti suženj mesto njega zabode sebe, pograbi meč in se sam nasadi nanj. Smrtno ranjenemu javita Eiris in Karmian vest, da je kraljica brez uspeha posredovala pri Oktaviju. Ko opazita kri, stečeta po kraljico, v katere rokah Antonij izdihne. Kleopatra uvidi, da je vsaka nadaljnja borba z Rimom brezuspešna, zato sklene umreti in si zato, odeta v kraljevski ornat, pritisne strupeno kačo na prsi.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Matija Bravničar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

LEKARNA
Mr. A. USTAR
LJUBLJANA
nasproti glavne pošte

Odđajajo se zdravila no recepte vseh bolniških blagajn. — Priporoča mallnovec
pristen, naraven v vseh množinah. — Orig. norveško riblje olje, sveže, naj-
finejše vedno v zalogi. — Naročila točno po pouzetju!

Klavirje, gosli, čela, saksofone, trompete, klarinete
Hohner harmonike in vse glasbilne potrebščine od
šolskih do prvovrstnih izdelkov kupite najceneje pri

WARBINEK
MIKLOŠIČEVA 4

Garantirano mojstrsko popravilo in
izboljšanje glasu pri vseh glasbilih

A. JANEŽIČ

Galanterijske in modne potrebščine

*Šolske, pisarniške in knjigoveške potreb-
ščine na debelo in na drobno*

LJUBLJANA
FLORJANSKA ULICA 12 - 14

*Knjigoveznica, industrija šolskih zvezkov
in poslovnih knjig*

Danilo Švara:

Kleopatra

OPERA V DVEH DELIH (9. SLIKAH) PO ZGOLOVINSKIH VIRIH NAPISAL DR. D. ŠVARA.

DIRIGENT: DR. D. ŠVARA.

KOREOGRAF: ING. P. GOLOVIN.

REŽISER: C. DEBEVEC.

Kleopatra, egiptovska kraljica . . . . V. Heybalova
 Julij Cezar, triumvir . . . . . V. Janko
 Potinos, kraljevi namestnik . . . . J. Betetto k. g.
 Apollodoros, Kleopatrin zaupnik . . . S. Banovec
 Arzinoa, Kleopatrina sestra . . . . M. Kogejeva
 Decim Brut } senatorji { . . . . A. Orel
 Mark Brut } . . . . F. Lupša
 Gaj Kasij } . . . . L. Rakovec

Eiris } Kleopatrini družici } . . . N. Španova
 Karmian } . . . . I. Ribičeva
 Stotnik . . . . . St. Marčec
 Egiptovski poveljniki . . . . . * * *
 Mark Antonij, triumvir . . . . . J. Francl
 Herod, judovski kralj . . . . . M. Dolničar
 Enobarbos, vojskovodja . . . . . F. Lupša
 Eros, suženj . . . . . M. Kristančič

Senatorji, vojaki, zarotniki, sužnji in ljudstvo.

Kostume je izdelala gledališka krojačnica pod vodstvom J. Staničeve in F. Remškarja.

Prave perzijske preproge je posodila tvrdka N. Miljutin, Ljubljana, Bleiweissova cesta 16.

ZBOROVODJA: R. SIMONITI.

SCENOGRAF: ING. E. FRANZ.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začetek ob 20.

Konec ob 23.

Parter:	Sedeži I. vrste	Din	36 [—]
	" II.-III. vrste	"	34 [—]
	" IV.-VI. "	"	30 [—]
	" VII.-IX. "	"	26 [—]
	" X. XI. "	"	22 [—]
	" XII. "	"	18 [—]
Lože:	Lože v parterju	"	110 [—]
	" I. reda 1-5	"	110 [—]
	" 6-9	"	130 [—]

Dodatni ložni sedeži:	parterju	Din	20 [—]
	" I. redu	"	22 [—]
Balkon:	I. vrsta	"	22 [—]
	II. "	"	18 [—]
	III. "	"	14 [—]
	I. " stranski balkon	"	16 [—]
	II. "	"	8 [—]

Galerija:	Sedeži I. vrste	Din	12 [—]
	" II. "	"	10 [—]
	" III. "	"	10 [—]
	" IV. "	"	8 [—]
	" V. "	"	8 [—]
	Galerijsko stojšče	"	2 [—]
	Dijaško	"	5 [—]

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni v opernem gledališču od 10. do pol 1. in od 3 do 5. ure Telef. 4611
 Predpisana taksa za pensijski fond je vračunana v cenah.

OB
LEPI
GLASBI,
SLADKE
BON-
BONE!

Bon-Bon

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA CESTA 30

Izbira keskov, bonbonov, čokolade, desertov in likerjev.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih

Ljubljana, Miklošičeva cesta števil. 16

ŠUMI

ČOKOLADA, BONBONI, FINO PECIVO,
BONBONIERE, LIKERJI, I. T. D. I. T. D.
VEDNO SVEŽE BLAGO - TOVARNIŠKA ZALOGA

GRADIŠČE ŠTEV. 7 - 9

POLEG DRAME